

1. Základní gramatické jevy

V této kapitole shrnujeme základní charakteristiku větných členů v klasické čínštině a další základní informace.

1.1 Pořadí slov

Základní pravidla pro pořadí slov v klasické čínštině lze formulovat následovně:

- A) podmět předchází přísudku
- B) určující slovo/konstrukce (přídavné jméno, podstatné jméno v přivlastňovací funkci, vztažná věta, příslovce) předchází slovu určovanému
- C) přísudek předchází předmětu
- D) příslovce (a vůbec bezpředložková příslovečná určení) předchází přísudku

Věta v klasické čínštině má tudíž základní strukturu podmět – přísudek – předmět.

1.2 Přívlastky

Přívlastek stojí vždy před slovem (jmenným větným členem, tj. podmětem, předmětem a jmennou částí přísudku), které určuje. Přívlastek může být vyjádřen:

- a) Adjektivem: 大木 dà mù = velký strom; 富國 fù guó = bohatý stát
- b) Číslovkou: 千人 qiān rén = tisíc lidí; 七日 qī rì = sedm dní
- c) Jiným podstatným jménem: 王車 wáng chē = králův vůz; 楚人 chǔ rén = člověk ze státu Chǔ; 果園 guǒ yuán = ovocný sad
- d) Lokativem: 後世 hòu shì = následující pokolení; 右手 yòu shǒu = pravá ruka; 東門 dōng mén = východní brána
- e) Zájmenem: 吾君 wú jūn = náš vládce; 其友 qí yǒu = jeho přítel

Přívlastek může být připojen přímo k určovanému jménu, jako je tomu v právě uvedených konstrukcích. Často je však připojen ke jménu pomocí částice 之 zhī. Tato částice se mezi přívlastek a jméno vkládá (zejména) v případě víceslabičných přívlastků.

智能之士 zhì néng zhī shì = moudrý a schopný učenec

大小之獄 dà xiǎo zhī yù = velké a malé případy (soudní)

一日之積 yì rì zhī jī = zásoby (doslova „nahromadění“) na jeden den

楚之路 Chǔ zhī lù = chuská cesta, cesta do státu Chu)

1.3 Záložky

Na pozici záložek vystupují lokativy. Lokativ připojený za jmenný větný člen (podstatné jméno) blíže určuje tento větný člen z hlediska prostorových (v některých případech též časových) vztahů. Patří sem výrazy označující světové strany: 北 *běi* = sever; 南 *nán* = jih; 西 *xī* = západ; 東 *dōng* = východ; a další termíny spojené s orientací v prostoru: 上 *shàng* = nahore; 下 *xià* = dole; 前 *qián* = vpředu/dříve; 後 *hòu* = vzadu/později; 中 *zhōng* = uprostřed, mezi; 内 *nèi* = uvnitř; 外 *wài* = venku. Všechny tyto výrazy vystupují nejen jako záložky, ale rovněž samostatně v právě uvedených (a od nich odvozených přenesených) významech, dále jako přívlastky {→ 1.2} a jako určení k přísudku {→ 1.4}. Jako záložky mohou být ke jménu připojeny pomocí částice 之 *zhī*.

山 *shān* = hora → 山上 *shān shàng* = na hoře (na vrcholku hory)

四海 *sì hǎi* = „čtyři oceány“ obklopující svět → 四海之内 *sì hǎi zhī nèi* = mezi („uvnitř“) čtyřmi oceány (= na celém světě)

塗 *tú* = bláto → 塗中 *tú zhōng* = v blátě („uprostřed bláta“)

燕 *yān* = stát Yan → 燕之北 *yān zhī běi* = na sever od Yan

1.4 Určení k přísudku

Určení k přísudku stojí bezprostředně před přísudkem, který určuje. Určením k přísudku mohou přirozeně být modální slovesa a příslovce. Dále:

a) Podstatná jména: 車裂 *chē liè* = roztrhat vozy; 齊語 *qí yǔ* = hovořit qisky; 面譽 *miàn yù* = chválit tvář v tvář

b) Přídavná jména: 大怒 *dà nù* = velice se rozhněvat; 遠見 *yuǎn jiàn* = daleko vidět; 明察 *míng chá* = jasně rozlišovat

Pozn.: Platí tedy, že přídavná jména v pozici před slovesem fungují jako příslovce (大 = velký, 遠 = daleký, 明 = jasný).

c) Lokativy: 後至 hòu zhì = přišel poslední (též „přišel pozdě“); 東徙 dōng xī = přestěhovat se na východ

d) Číslovky: 一鼓 yī gǔ = jednou udeřili do bubnu; 三過其門 sān guò qí mén = třikrát prošel kolem svých dveří

1.5 Určení času na začátku věty

Určení času na začátku věty jsou slova nebo slovní spojení označující absolutní čas (datum), relativní čas (např. 當今之時 dāng jīn zhī shí = v dnešní době; 當時 dāng shí = v té době), časovou následnost faktů popisovaných v textu (např. 後五年 hòu wǔ nián = za pět let; 久之 jiǔ zhī = po dlouhé době; 頃之 qǐng zhī = za chvíli; 異日 yì rì = jindy, jiného dne).

1.6 Souřadné větné členy

A) Souřadné přísudky se kladou buď prostě vedle sebe, nebo se spojují pomocí spojky 而 ér. Spojka 而 ér může vyjadřovat prostou souřadnost (pak ji překládáme prostě jako „a“), častěji však následnost, jež může mít více či méně příčinný charakter (= „a pak“, „nato“, „následně“, ale i „z toho důvodu“, „a proto“). Spojuje vždy predikativní (přísudkové) konstrukce, nikdy jmenné větné členy.

- 孟孫獵得麋。 Mèngsūn liè dé mí. = Mèngsūn lovil [a] chytil koloucha.
- 遂舉兵擊燕。 Suì jǔ bīng jī Yān. = Poté vytáhl z vojskem [a] udeřil na stát Yan.
- 宋之野人耕而得玉。 Sòng rén zhī yě rén gēng ér dé yù. = Rolník ze státu Song oral a našel nefrit.

B) Souřadné jmenné větné členy se kladou vedle sebe, nebo mohou být někdy spojeny spojkami 與 yǔ nebo 及 jí (= „a“).

- 齊趙疆國也。 Qí Zhào qiáng guó yě. = Qi [a] Zhao jsou silné státy.
- 子罕言利與命與仁。 Zǐ hǎn yán lì yǔ mìng yǔ rén. = Mistr zřídka hovořil o prospěchu, osudu a lidskosti.
- 圍懷及邢丘。 Wéi Huái jí Xíngqiū. = Oblehli Huai a Xingqiu.

1.7 Vyjadřování a vynechávání podmětu

V klasické čínštině je podmět často vynecháván, může být vynechán v jakémkoliv typu věty. V souvislém textu je podmět zpravidla vyjádřen jen občas. Navíc v klasické čínštině velmi často dochází k tomu, že v řadě za sebou jdoucích vět se podmět změní, aniž by byl vyjádřen. Podmět tedy musíme často „uhádnout“ z kontextu.

Klasická čínština nedisponuje žádným osobním zájmenem 3. osoby („on“) stojícím v podmětu. Podmět je v takových případech vždy nevyjádřený, pouze někdy je využito ukazovacího zájmena 彼 *bǐ* (= onen, ten druhý, ten).

2. Jmenná věta¹

Věty, jejichž přísudkovou část tvoří jméno nebo nominalizovaná konstrukce. Klasická čínština v tomto typu vět neuzivá sponu „být“ (jako je 是 *shì* v moderní čínštině). Jméno tvoří přísudek a (zpravidla, někdy může chybět) koncová částice 也 *yě*.² Ve jmenných větách se používá zápornka 非 *fēi*, přičemž koncová částice 也 *yě* je v záporných větách fakultativní.

Jmenná část přísudku ve jmenných větách následuje hned za podmětem a hranice mezi nimi tudíž nemusí být vždy zřetelná. Jako ukazatel hranice mezi podmětem a jmennou částí přísudku ve jmenných větách může vystupovat částice 者 *zhě*, která zdůrazňuje podmět, nebo částice vyjadřující protiklad – 則 *zé* = ano ale (souhlas s výhradou či pochybností) a 而 *ér*. Adverbia ve jmenných větách rovněž slouží zároveň jako neformální ukazatel hranice mezi podmětem a jmennou částí přísudku.

2.1 Základní konstrukce jmenné věty

- 非我也 , 兵也。 *Fēi wǒ yě, bīng yě.* = To jsem nebyl já, to byla zbraň.
- 此酒也。 *Cǐ jiǔ yě.* = Toto je víno.
- 子非我。 *Zǐ fēi wǒ.* = Vy nejste já.

Prísudková část jmenné věty je často tvořen slovesnou konstrukcí:

- 是不為也 , 非不能也。 *Shì bù wéi yě, fēi bù néng yě.* = Je to tak, že nechce jednat, nikoliv, že nemůže.

¹ Nikitina 2005, 11-12; Pulleyblank 1995, 16-20.

²² Podle pojetí Nikitiny (2005, 11) je ve jmenných větách 也 sponou „být“.

Tázací jmenné věty se tvoří nejčastěji pomocí koncové částice 與 *yú* (psáno též jako 歟 *yú*) nebo 邪 *yé* (psáno též jako 耶 *yé*).

- 其正色邪？ *Qí zhèng sè yě?* = Je to jeho pravá barva?

2.2 Příslovce ve jmenných větách

Příslovce v čínských větách stojí v základní pozici bezprostředně před přísudkem:

- 皆古聖人也。 *Jiē gǔ shèngrén yě.* = Všechno jsou to dávní světci.
- 是乃仁術也。 *Shì nǎi rén shù yě.* = To je vskutku umění lidskosti.

Mezi adverbia, která často vystupují ve jmenných větách, patří: 皆 *jiē* = všichni; 乃 *nǎi*, 即 *jí* = vskutku, věru (zdůrazňovací význam); 必 *bì* = nutně, určitě; 誠 *chéng* = vskutku; 固 *gù* = určitě, nepochybně; 殆 *dài* = skoro, asi; 又 *yòu* = opět, také; 亦 *yì* = také, vskutku; 實 *shí* = skutečně; 盡 *jìn* = úplně; 猶 *yóu* = být stejný jako, a přece.

2.3 Vidová koncová částice 已 *yǐ* ve jmenných větách

Vidová koncová částice 矣 *yǐ*, běžná ve větách se slovesným přísudkem, se ve jmenných větách nevyskytuje (nikdy nenásleduje bezprostředně za 也). Místo ní je na konci věty užívána částice 已 *yǐ* (也 *yě* je pak zpravidla vynecháno), někdy rozšířená do podoby 也已 *yě yǐ* nebo 也已矣 *yě yǐ yǐ*. Vidové koncové částice obecně vyjadřují ukončenost či uzavřenost děje, změnu stavu, či změnu znalosti o přítomném stavu nebo postoje mluvčího.

- 是亂國已。 *Shì luàn guó yǐ.* = Jak je vidět, jedná se o stát nacházející se v chaosu.
- 此亦妄人也已矣。 *Cǐ yì wàng rén yě yǐ yǐ.* = Nyní vidím, že je to vskutku hrubý, bezohledný člověk.

2.5 Částice 者 *zhě*

Částice 者 *zhě* ve jmenných větách zdůrazňuje podmět a funguje jako ukazatel hranice mezi podmětem a jmennou částí přísudku.

- 兵者凶器也。 Bīng zhě xiōng qì yě. Zbraň, to je neblahý nástroj.

2.6 Jmenná věta vyjadřující srovnatelnost – příslovce 猶 yóu

Príslovce 猶 yóu, které má ve větách se slovesným přísudkem význam „ještě; přesto“, ve jmenných větách vyjadřuje srovnání ve smyslu „být stejný jako“. 猶 yóu však není slovesem (plnovýznamovou sponou) jako slova 如 rú nebo 若 ruò (= být jako) {→3.2}. 猶 yóu nemůže být negováno zápornkou 不 bù jako slovesa.

- 今之樂猶古之樂也。 Jīn zhī yuè yóu gǔ zhī yuè yě. = Dnešní hudba je stejná jako hudba dávných dob.

3. Plnovýznamové spony³

V klasické čínštině se vyskytují rovněž plnovýznamové spony, které tvoří věty se slovesným přísudkem (konstrukce podm – přís – předm). Patří mezi ně spony 為 wéi = být, stát se, učinit se; 如 rú, 若 ruò = být jako; 似 sì = podobat se; 曰 yuē = nazývat se.

3.1 Spona 為 wéi

Spona 為 wéi má význam „být (někým, něčím)“ nebo „stát se, učinit se (někým, něčím)“. I v případě významu „být“ indikuje čerstvý nebo dočasný stav. Dále se věty se sponou 為 wéi (a nikoliv jmenné věty s 也 yě) užívají v situacích, kdy je podávána očekávaná informace (jako např. při identifikaci osoby nebo místa).

Sloveso 為 wéi má kromě zde uvedeného další významy a tvoří řadu dalších konstrukcí. {→18, 5.4, 7.1}

- 孟子為卿於齊。 Mèngzǐ wéi qīng yú Qí. = Mencius byl ministrem ve státě Qi.
- 為愚公之谷。 Wéi yú gōng zhī gǔ. = [To] je Údolí hloupého starce.

³ Nikitina 2005, 52-53, 55-60; Pulleyblank 1995, 20-21.

- 人皆可以為堯舜。 Rén jiē kě yǐ wéi Yáo Shùn. = Lidé se všichni mohou stát Yaoem nebo Shunem.
- 且為楚患。 Qiě wéi Chǔ huàn. = [To] se stane pro Chu neštěstím.

3.2 Spony 如 *rú*, 若 *ruò*, 似 *sì*

- 其狀似鬼神。 Qí zhuāng sì guǐ shén. = Vzezřením se podobal božstvu.
- 背若太山。 Bèi ruò Tài shān. = Hřbet má jako hora Tai.
- 目如明星。 Mù rú míng xīng. = Oči má jako jasné hvězdy.

3.3 spona 曰 *yuē*

Slovo 曰 *yuē*, jehož nejběžnějším užitím v klasické čínštině je „řekl“ (uvádí přímou řeč), vystupuje rovněž ve funkci plnovýznamové spony s významem „nazývat se“.

- 老而無妻曰鰥。 Lǎo ér wú qī yuē guān. = Být starý a nemít ženu se nazývá „starý mládenec“.

4. Základní konstrukce podmět – přísudek – (předmět)⁴

Vedle uvedených základních větných členů může být tato konstrukce doplněna dalšími větnými členy – přívlástek, určení k přísudku, záložka, určení času na začátku věty {→ 1}. Záporná podoba vět se slovesným přísudkem se tvoří pomocí zápornky 不 *bù* (zatímco jmenný přísudek vyžaduje zápornku 非 *fēi* {→ 2}). Slovesné přísudky mohou tvořit vedle vlastních sloves rovněž adjektiva (někdy označovaná jako stavová slovesa) a číslovky. Předmět může být uvozen předložkou 於 *yú* (příp. 于 *yú*, 乎 *hū*) {→ 10}. Význam těchto předložek se mění podle povahy přísudku.

Tuto základní lze rozdělit do několika typů podle povahy přísudku; jednotlivé typy se liší významem předložky 於 *yú*, pokud tato předložka v konstrukci vystupuje.

⁴ Nikitina 2005, 12-19; Pulleyblank 1995, 23-29.

4.1 Přísudkem je sloveso aktivního působení na předmět

Tato konstrukce z povahy věci nutně obsahuje předmět. Pokud je v tomto typu konstrukce před předmět vložena předložka 於 *yú*, význam věty se zásadně mění – předložka uvozuje činitele pasivního děje, jedná se o pasivní větu. {→ 5.5}

- 秦攻楚。Qín gōng Chǔ. = Stát Qin napadl stát Chu.

Srov: 秦攻於楚。= Stát Qin byl napaden státem Chu. {→ 5.5}

4.2 Přísudkem je sloveso pohybu a setrvání na místě

Tato konstrukce může a nemusí obsahovat předmět dle povahy slovesa. Některá slovesa pohybu nebo setrvání na místě totiž vyjadřují tuto činnost bez odkazu k cíli pohybu nebo místu setrvání. Takovými slovesy jsou např. 來 *lái* (= přijít); 往 *wǎng* (= jít); 行 *xíng* (= pohybovat se); 飛 *fēi* (= letět); 止 *zhǐ* (= zastavit se); 坐 *zuò* (= sedět, posadit se); 退 *tuì* (= ustoupit). Pokud se tato slovesa pojí s předmětem s významem místa, pak je tento předmět obvykle uvozen předložkou 於 *yú* (于 *yú*, 乎 *hū*).

Jiná slovesa pohybu nebo setrvání na místě se vždy pojí s předmětem označujícím místo, přičemž předmět může a nemusí být uveden předložkou 於 *yú*. Vložením předložky 於 *yú* před předmět se význam věty nemění. Za předmětem může stát lokativní záložka. {→ 1.3} Výjimkou jsou slovesa 之 *zhī* (= jít někam) a 就 *jiù* (= směřovat kam, přibližovat se k), za nimiž není přípustná předložka ani předmět se záložkou. Kromě sloves zde mohou vystupovat rovněž přídavná jména 近 *jìn* (= blízký) a 遠 *yuǎn* (= daleký) ve významu „být blízko/daleko od“.

- 醫來。Yī lái. = Lékař přišel.
- 王歸楚。Wáng guī Chǔ. = Král se vrátil do státu Chu.
- 屍突出於溝中。Zhì tū chū yú gōu zhōng. = Kanec se náhle vynořil z příkopu.
- 欲徙於越。Yù xǐ yú Yuè. = Chtěl se přestěhovat do Yue.
- 子宮小，近市。Zǐ gōng xiǎo, jìn shì. = Váš dům je malý a je blízko tržiště.

4.3 Přísudkem je sloveso vyjadřující pocity, vnímání nebo řečovou činnost

Pokud tento typ konstrukce obsahuje předmět vyjadřující pocity, vnímání či řečovou činnost, lze před něj vložit předložku 於 *yú*, přičemž význam věty se nemění.

- 國人皆喜。Guó rén jiē xǐ. = Obyvatelé hlavního města se všichni radovali.
- 桓侯不應。Huán hóu bù yīng. = Vévoda Huan neodpověděl.
- 王悅之。Wáng yuè zhī. = Král z toho měl radost.
- 王怨於鄭。Wáng yuàn yú Zhèng. = Král choval zášť vůči státu Zheng.

4.4 Přísudkem je adjektivum

Adjektiva v klasické čínštině mohou tvořit bez účasti dalších větných členů přísudek:

- 山高。Shān gāo. = Hora je vysoká.

Adjektiva rovněž běžně vystupují jako přísudky v konstrukcích s předmětem. Pokud je předmět uvozen předložkou 於 *yú*, vzniká zpravidla srovnávací konstrukce – předmět za ní označuje osobu nebo věc se kterým je srovnáván podmět. {→10.4 }

- 高於泰山。Gāo yú Tàishān. = Je vyšší než hora Tai.

Pokud předmět není uvozen předložkou 於 *yú*, jedná se zpravidla o zvláštní funkci přídavného jména – kauzativní nebo putativní. {→20.2 }

*Pozn.: Právě uvedené případy konstrukcí s adjektivem řídícím předmět jsou nejběžnější případy. Některá adjektiva však vystupují v konstrukcích s předložkou 於 *yú*, které nemají srovnávací význam: 近於楚 jìn yú chǔ (= blízko ke státu Chǔ); 苦於口 kǔ yú kǒu (= hořký pro ústa). Dále existují případy, kdy předmět ve srovnávacích konstrukcích není uveden předložkou 於 *yú*.*

4.5 Přísudkem je číslovka

Rovněž číslovky v klasické čínštině mohou tvořit bez účasti dalších větných členů přísudek. Číslovky v přísudku se mohou pojit s měrovými slovy (jako 年 *nián* = rok, 里 *lǐ* = „čínská míle“), jež se kladou za číslovku (年 *nián* ve významu let věku i před číslovku).

- 凡天下戰國七。 Fán tiānxià zhàn guó qī. = V celém Podnebesí je válčících států sedm.
- 我二十五年矣。 Wǒ èr shí wǔ nián yǐ. = Je mi již 25 let.

Věta, jejímž přísudkem je číslovka, může mít předmět pouze v některých speciálních případech.

5. Pasivní konstrukce⁵

Pokud přísudek v konstrukci podmět – přísudek tvoří přechodné sloveso (takové, které vyžaduje předmět, tvoří tedy primárně konstrukci podmět – přísudek – předmět), je konstrukce zpravidla pasivní. Přísudek u sebe mívá určení – záporku, příslovce, přídavné jméno. Přísudek bez dalšího určení je možný pouze v kontrastivní větě. Pasivní charakter konstrukce může být zdůrazněn ukazatelem 見 *jiàn*. Pasivní jsou dále většinou věty, kde před přísudkem stojí některé z modálních slov 可 *kě* = lze; 難 *nán* = je těžko; 易 *yì* = je snadno; 足 *zú* = je hoden, stojí za to, aby. Pasivní konstrukce rovněž může být značena slovem 為 *wéi*.

5.1 Nemarkovaná pasivní konstrukce

- 秦必破矣。 Qín bì pò yǐ. = Stát Qin bude určitě poražen.
- 師行而糧食。 Shī xíng ér liáng shí. = Armáda se pohnula a zásoby byly snědeny.

Pozn.: Ne vždy však má konstrukce s přechodným slovesem bez předmětu pasivní význam – předmět může být nevyjádřen, zejména pokud je neurčitý (vynechán však může být i určitý předmět).

- 賢者與民並耕而食。 Xián zhě yǔ mǐn bìng gēng ér shí. = Moudří orou a jedí spolu s lidem.
- 荊人因不殺。 Jīng rén yīn bù shā. = A tak [jej] lidé ze státu Jing nezabili. (Vytržena z kontextu tato věta může být čtena i pasivně: „A tak lidé z Jing nebyli zabiti.“)

5.2 Slovo 見 *jiàn* jako ukazatel pasivní konstrukce

⁵ Nikitina 2005, 14-15; Pulleyblank 1995, 27-28, 35-38.

Sloveso 見 *jiàn* (= vidět) může sloužit jako ukazatel pasivní konstrukce, kdy stojí před přísudkem této konstrukce.

- 盆成括見殺。Pénchéng Kuò jiàn shā. = Pencheng Kuo byl zabit.

5.3 Pasivní konstrukce s modálními příslovci

Věty s modálními příslovci 可 *kě* (= lze), 難 *nán* (= je těžko), 易 *yì* (= je snadno) a 足 *zú* (= je hoden, stojí za to, aby) jsou vždy pasivní.

- 人可殺與? Rén kě shā yú? = Lze lidi zabíjet? {= „Mohou být lidé zabijeni?“}
- 其法易為。Qí fǎ yì wéi. = Jeho zákony je lehké plnit.

Pozn.: Má-li mít věta s těmito modálními slovesy aktivní význam, musí být za modální sloveso vloženo slovo 以 yǐ: 王可以殺人。= „Král může zabít lidi.“ {→ 11.5}

5.4 Pasivní konstrukce se slovesem 為 *wéi*

Pasivní konstrukce je možné tvořit i za pomoci slova 為 *wéi*. Mezi slovem 為 *wéi* a slovesem může stát činitel děje.

- 止，將為三軍獲。Zhǐ, jiāng wéi sān jūn huò. = Pokud se zastavíš, budeš zajat Třemi armádami.
- 厚者，為戮。薄者，見疑。Hòu zhě, wéi lù. Bó zhě, jiàn yí. V horším případě byl popraven, a i v lehčím případě byl podezříván.

5.5 Vyjádření původce děje v pasivních větách

Původce děje v pasivních větách může být uveden předložkou 於 *yú*, jež stojí za přísudkem.

- 魯見攻於齊。Lǔ jiàn gōng yú Qí. = Stát Lu byl napaden státem Qi.
- 治於人者食人，治人者食於人。Zhì yú rén zhě sì rén, zhì rén zhě sì yú rén. = Kdo je ovládán druhými, krmí druhé; kdo ovládá druhé, je druhými krměn.

6. Konstrukce se dvěma předměty (podmět-přísudek-předmět-předmět)⁶

Tato konstrukce vytváří několik typů, jež se liší významem slovesa, významem a pořadím předmětů a případným použitím předložky (於 *yú* nebo 以 *yǐ*).

6.1 Slovesa sdělování, braní a dávání

V tomto případě jeden z předmětů označuje věc/informaci, jež je dávana/sdělována a druhý osobu, jíž se sdělování nebo dávání (braní) týká. Prvním i druhým předmětem může být objekt i osoba.

- 吾言之王。Wú yán zhī wáng. = Řekl jsem to králi.
- 公語之故。Gōng yǔ zhī gù. = Vévoda mu pověděl o příčině.
- 受此書申功。Shòu cǐ shū Shēngōng. = Dostal toto psaní od Shengonga.
- 將貸子三百金。Jiāng dài zǐ sān bǎi jīn. = Půjčím ti tři sta peněz.

Předmět vyjadřující věc/informaci, jež je dávana/sdělována, může být uveden předložkou 以 *yǐ*. V takovém případě stojí předložka z předmětem buď před slovesem, nebo na konci věty (až za prvním předmětem).

- 吾問之以事。Wú wèn zhī yǐ shì. = Zeptal jsem se ho na záležitosti.
- 教人以善。Jiào rén yǐ shàn. = Učil druhé dobru.
- 以情告女。Yǐ qíng gào nǚ. = O svých citech pověděl dívce.
- 堯以天下與舜。Yáo yǐ tiānxià yǔ Shùn. = Yao podnebesí dal Shunovi.

Předmět vyjadřující osobu, jíž se sdělování nebo dávání (braní) týká, může být uveden předložkou 於 *yú*. V takovém případě stojí předložka s předmětem vždy až na konci věty.

- 吾問事於子。Wú wèn shì yú zǐ. = Já jsem se na [tuto] záležitost otázel tebe.

⁶ Nikitina 2005, 20-24; Pulleyblank 1995, 31-35.

- 吾嘗聞大勇於夫子矣。Wú cháng wén dà yǒng yú fūzǐ yǐ. = Jednou jsem slyšel o velké odvaze od mistra.

6.2 Slovesa přemístování

V tomto případě vždy první předmět označuje věc, která je přemístována, a druhý předmět místo, kam (nebo odkud) je věc přemístována.

- 置之其坐。Zhì zhī qí zuò. = Položil to na své místo k sezení.
- 投竿東海。Tóu gān Dōnghǎi. = Nahodil udici do Východního moře.

Rovněž v případě sloves přemístování může být předmět s významem věci, jež je přemístována, uveden předložkou 以 yǐ. Předložka předmětem pak stojí vždy před slovesem.

- 以石投水。Yǐ shí tóu shuǐ. = Kámen hodil do vody.

Předmět s významem místa, na které (nebo odkud) je něco přemístováno, může být uveden předložkou 於 yú. Předložka s předmětem stojí vždy na konci věty.

- 投石於水。Tóu shí yú shuǐ. = Hodil kámen do řeky.

6.3 Slovesa nazývání

Sloveso 謂 wèi (= „nazývat“) tvoří konstrukce se dvěma předměty. První předmět označuje nazývanou osobu nebo věc, druhý předmět vyjadřuje, jak je osoba nebo věc nazývána.

- 謂之鵲。Wèi zhī què. = Říká se mu (ptákovi) straka.
- 謂之不義。Wèi zhī bú yì. = Nazývají to nenáležitým.

Významově blízkou konstrukci tvoří rovněž slovesa 名 mìng, 命 mìng a 題 tí (= „nazývat“). V konstrukcích s těmito slovesy je však předmět s významem názvu vždy uvozen předložkou 以 yǐ a stojí na konci věty.

- 名之以誑。Mìng zhī yǐ kuáng. = Nazvali jej podvodníkem.

7. Konstrukce se dvěma slovesy⁷

Jedná se o konstrukce se dvěma slovesy a dvěma předměty, kdy je předmět prvního slovesa zároveň podmětem druhého slovesa.

7.1 Druhým slovesem konstrukce je 為 wéi

Tato konstrukce obsahuje dvě slovesa, z nichž druhé je sloveso 為 wéi (= být kým, učinit kým, stát se kým). První sloveso má význam nazývání (nazvat koho kým) nebo proměňování (učinit koho kým). Obě slovesa mají předmět, přičemž předmět prvního slovesa je zároveň podmětem slovesa 為 wéi.

- 謂鹿為馬。Wèi lù wéi mǎ. = Nazýváš jelena koněm.

Pozn. 1: na rozdíl od konstrukce 謂鹿馬 wèi lù mǎ {→ 6.3}, která v překladu zní stejně (= nazvali jelena koněm), konstrukce s 為 wéi implikuje více než „pouhé“ označení – překlad by také mohl znít „děláš z jelena koně“ nebo „považuješ jelena za koně“. Konstrukce tak vyjadřuje totéž (je synonymická) s konstrukcí 以鹿為馬 yǐ lù wéi mǎ. {→18.3}

Pozn. 2: Slovo 鹿 lù (= jelen) je v uvedené větě předmětem slovesa 謂 wèi (= nazvat) a zároveň podmětem slovesa 為 wéi. Konstrukce 鹿為馬 lù wéi mǎ (= jelen je koněm, jelen se stal koněm) je korektně utvořenou větou s plnovýznamovou sponou 為. {→3.1}

- 立子胡亥為太子。Lì Hú Hài wéi tài zǐ. = Ustanovil [svého] syna Hu Haie následníkem.
- 分國為三。Fēn guó wéi sān. = Rozdělil zemi na tři [části].

7.2 Druhým slovesem konstrukce je 曰 yuē

Tato konstrukce je významově totožná s předchozí, první sloveso však může být pouze slovesem nazývání.

- 謂其臺曰靈臺。Wèi qí tái yuē líng tái. = Nazval tu terasu Zázračnou terasou.

7.3 Kauzativní slovesa (teleskopické konstrukce)

⁷ Nikitina 2005, 24-25; Pulleyblank 1995, 40-42.

Tato slovesa vyjadřují (v různých aspektech) „způsobit, že někdo udělá něco“. Patří sem následující slovesa: 使 *shǐ* (= způsobit); 令 *lìng* (= nařídit); 命 *mìng* (= nařídit); 助 *zhù* (= pomoci); 謂 *wèi* (ve významu „řící někomu, ať něco udělá“).

- 使民復結繩而用之。Shǐ mín fù jié shéng ér yòng zhī. = Zařídit, aby se lid vrátil k svazování provazů, a používal je [místo znalosti písma].
- 命子封帥車二百乘而伐京。Mìng Zǐfēng shuài chē èrbǎi shèng ér fá jīng. = Nařídil Zifengovi, aby vedl dvě stě válečných vozů a napadl s nimi hlavní město.

7.4 Pasivní konstrukce se dvěma slovesy

Konstrukce se dvěma slovesy mohou mít rovněž pasivní význam. V takovém případě se předmět prvního slovesa výchozí aktivní konstrukce stane podmětem téhož slovesa v pasivní konstrukci, což je charakteristický rys tvoření pasivních konstrukcí. {→ 5}

- 國分為三。Guó fēn wéi sān. = Země byla rozdělena na tři části.

Srov.: 分國為三。Fēn guó wéi sān. = Rozdělit zemi na tři [části]. {→ 7.1}

- 軫竟立為後。Zhěn jìng lì wéi hòu. = Zhen byl nakonec ustanoven následníkem.

8. OPAKOVÁNÍ: shrnutí, synonymní skupiny⁸

Konstrukce popsané v oddílech 4-7 lze rozdělit do několika skupin, v nichž z formálního hlediska odlišné konstrukce vyjadřují totéž, jsou tedy synonymní. Významové odlišnosti mezi jednotlivými konstrukcemi jsou pouze stylistické a zdůrazňovací (zdůraznění aktuálním větným členěním): 與王馬 *yǔ wáng mǎ* = „dal králi koně“; 與馬王 *yǔ mǎ wáng* = „dal koně králi“.

8.1 Dávání a sdělování – „co komu“

Odlišné konstrukce vyjadřující tento význam mají vždy přísudek a dva předměty. Liší se pořadím větných členů a přítomností předložek. Všechny následující konstrukce mají význam „dal (與 *yǔ*) králi (王 *wáng*) koně (馬 *mǎ*)“.

Přítomnost předložky v této synonymní skupině význam věty jednoznačněji určuje: např. věta 與王馬 *yǔ wáng mǎ* by teoreticky mohla znamenat „dal krále koni“. Konstrukce s předložkami tuto nejednoznačnost eliminují.

⁸ Nikitina 2005, 25.

- a) 與王馬。 Yǔ wáng mǎ.
- b) 與馬王。 Yǔ mǎ wáng.
- c) 以馬與王。 Yǐ mǎ yǔ wáng .
- d) 與王以馬。 Yǔ wáng yǐ mǎ
- e) 與馬於王。 Yǔ mǎ yú wáng.

8.2 Přemíst'ování – „co kam“

Jedná se o obdobný případ jako v paragrafu 8.1. Možné jsou tři synonymní konstrukce. Uvedené příklady mají všechny význam „hodil (投 *tóu*) kámen (石 *shí*) do řeky 水(*shuǐ*)“.
Pořadí obou předmětů je v bezpředložkové konstrukci fixní, i bezpředložková věta je tudíž jednoznačná.

- a) 投石水。 Tóu shí shuǐ.
- b) 投石於水。 Tóu shí yú shuǐ.
- c) 以石投水。 Yǐ shí tóu shuǐ.

8.3 Nazývání (koho kým)

Tento význam vyjadřují dvě konstrukce, které se liší použitím předložky 以 *yǐ*. Konstrukce se však dále liší slovesy (vždy s významem „nazvat“), které v nich mohou vystupovat. Sloveso 謂 *wèi* vystupuje pouze v konstrukci a), zatímco slovesa 名 *mìng*, 命 *mìng* a 題 *tí* vystupují pouze v konstrukci b).

- a) 謂之能。 Wèi zhī néng. = Nazvali jej schopným.
- b) 題之以石。 Tí zhī yǐ shí. = Nazvali jej [obyčejným] kamenem.

8.4 Slovesa pocitů nebo řečové činnosti, slovesa pohybu

Tato slovesa vystupují v konstrukcích s jedním předmětem, jež se liší přítomností předložky 於 *yú*, (případně 于 *yú* nebo 乎 *hū*).

- a) 王怨鄭。 Wáng yuàn yú Zhèng. = Král cítil zášť vůči státu Zheng.
- b) 王怨於鄭。 Wáng yuàn yú Zhèng. = Král cítil zášť vůči státu Zheng.
- c) 王歸楚。 Wáng guī Chǔ. = Král se vrátil do státu Chu.
- d) 王歸於楚。 Wáng guī yú Chǔ. = Král se vrátil do státu Chu.

9. Předložka 與 yǔ⁹

Každá předložka v čínském jazyce má původně slovesný význam, od kterého je předložkový význam odvozen. V případě slova 與 yǔ je jím „doprovázet, být spolu s“: 子與之。 Zǐ yǔ zhī. = „Vy běžte s ním.“

Předložka 與 yǔ vystupuje v konstrukcích se slovesy vyjadřujícími společnou činnost. Před slovesem stojí podstatné jméno uvozené předložkou 與 yǔ (= s, spolu s) vyjadřující druhého činitele, spolu s kterým činitel vyjádřený v podmětu vykonává určitou činnost (já s tebou budu bojovat, uzavřu smlouvu, spřátelím se apod.)

Před předložkou 與 yǔ může stát příslovce, např. 必 bì (= určitě), 固 gù (= zajisté), 將 jiāng (= ukazatel budoucnosti), modální sloveso nebo číslovka.

Mezi slovesa společné činnosti patří zejména: 戰 zhàn = válčit, bojovat (s někým); 爭 zhēng = soupeřit, přit se (s někým); 盟 méng = uzavřít přísežnou smlouvu (s někým); 約 yuē = smluvit se (s někým); 謀 móu = radit se (s někým); 絕 jué = přerušit styky (s někým); 交 jiāo = být v přátelském svazku (s někým), udržovat/navázat styky (s někým). Uvedená slovesa mají tu vlastnost, že tvoří *pouze* tuto konstrukci. Předložka 與 yǔ však může vytvářet konstrukce s jakýmkoliv slovesy, která mohou vyjadřovat společnou činnost.

- 吾與之盟。 Wú yǔ zhī méng. = Já jsem s nimi uzavřel přísežnou smlouvu.
- 吾將與楚人戰。 Wú jiāng yǔ Chǔ rén zhàn. = Hodlám/Budu válčit s lidmi z Chu.
- 齊王四與寡人約。 Qí wáng sì yǔ guǎ rén yuē. = Král státu Qi se se mnou čtyřikrát smluvil.

⁹ Nikitina 2005, 20, 27; Pulleyblank 1995, 50-51.

- 桓公與之乘舟。Huán gōng yǔ zhī chéng zhōu. = Vévoda Huan spolu s ní nasedl do loďky.

Pozn.: Znak 與 slouží pro zápis celé řady slov. Jako spojka „a“ 與 yǔ spojuje souřadné jmenné větné členy. {→ 1.6} Jako sloveso má 與 yǔ význam „dát (komu co)“. {→ 8.1} Ve čtení yù má dále význam „účasnit se čeho, být přítomen u čeho“ a „schvalovat, chválit“. Konečně ve čtení yú má význam koncové tázací částice. {→ 2.1}

10. Předložka 於 yú¹⁰

Jako sloveso má 於 yú základní význam „být kde“: 爭名者於朝，爭利者於市。Zhēng míng zhě yú cháo, zhēng lì zhě yú shì. = „Kdo usiluje o slávu, je u dvora, kdo usiluje o zisk, je na tržišti.“ Jako předložka má celou řadu významů (použití), z nichž některé jsme již poznali výše. {→ 4-8} I tyto významy jsou znovu shrnuty v tomto paragrafu.

10.1 Předložky 於 yú , 于 yú , 乎 hū

Tyto tři předložky můžeme prakticky vzato považovat za synonymické. Rozdíly:

于 yú: vyskytuje se v raných textech v předložkovém významu (= do, k, vůči), převážně v místním smyslu (předmětem 于 yú je místo). Vyskytuje se rovněž ve slovesném významu (= „jít“) – všechny čínské předložky jsou původně slovesa.

於 yú: jako předložka má stejný význam jako 于 yú, kterou postupně nahrazuje a v textech klasického období převládá. Jako sloveso má význam „být někde“. Předložky 于 yú a 於 yú spolu etymologicky nesouvisí, jejich homofonie je až záležitostí raně moderní čínštiny. Věc se však dále komplikuje tím, že ve standardní sadě zjednodušených znaků v moderní čínštině byl znak 于 yú vybrán jako zjednodušení 於 yú. V těch moderních edicích starověkých textů, které používají zjednodušené znaky, se proto 于 yú používá všude místo 於 yú.

乎 hū: jako předložka je variantou 於 yú .

10.2 Předložka 於 yú uvádí předmět s významem místa

Tento význam předložky 於 yú je nejběžnější. Předložka 於 yú (于 yú, 乎 hū) uvádí předmět s významem místa, kde (nebo směrem kam) dochází k ději vyjádřenému přísudkem. Předmět

¹⁰ Nikitina 2005, 15-27, 44-46 ; Pulleyblank 1995, 53-56.

uvedený předložkou 於 *yú* (于 *yú*, 乎 *hū*) stojí za přísudkem. Často se pojí se záložkou (lokativem). {→1.3}

- 王立於沼上。Wáng lì yú zhǎo shàng. = Král stál u jezírka.
- 將飲馬於河。Jiāng yìn mǎ yú hé. = Hodlali napojit koně v řece.
- 非蹇叔愚於干而智於秦也。Fēi jiǎn shū yú yú gān ér zhì yú qín yě. = Není to tím, že by Jian Shu byl hloupý v Gan a chytrý v Qin.

10.3 Předložka 於 *yú* uvádí předmět z významem osoby, vůči které je něco pocíťováno, sdělováno apod.

S předložkou 於 *yú* v tomto významu jsme se setkali výše. {→4.3, 6.1} Jedná se o věty s jedním předmětem (vnímání, sdělování dávání – komu) a o věty s dvěma předměty (sdělování a dávání – komu).

- 王怨於鄭。Wáng yuàn yú Zhèng. = Král choval zášť vůči státu Zheng.
- 吾問事於子。Wú wèn shì yú zǐ. = Já jsem se na [tuto] záležitost otázel tebe.

10.4 Předložka 於 *yú* ve srovnávacích konstrukcích

Tato konstrukce byla zmíněna výše. {→4.4}

- 吾富於子。Wú fù yú zǐ. = Já jsem bohatší než ty.

Podmětem srovnávací konstrukce může být záporné zájmeno 莫 *mò* (= nikdo, nic). Zájmenu 莫 *mò* může ještě předcházet tematický podmět s významem množiny, z níž se vybírá.

- 莫富於子。Mò fù yú zǐ. = Nikdo není bohatší než ty.
- 諸侯莫富於王。Zhūhóu mò fù yú wáng. = Z lenních knížat není nikdo bohatší než král. („Pokud jde o lenní knížata, nikdo není bohatší než král.“)
- 天下莫富於子。Tiānxià mò fù yú zǐ. = V podnebesí není nikdo bohatší než Vy. („Pokud jde o podnebesí, nikdo není bohatší než ty.“)

10.5 Předložka 於 yú uvádí původce děje v pasivních konstrukcích.

Rovněž s touto konstrukcí jsme se setkali výše. {→5.5}

- 則君制於臣矣。 Zé jūn zhì yú chén yǐ. = Pak bude vládce ovládán svými ministry.

10.6 Konstrukce A 之於 B (osobní zájmeno 於 B)¹¹

Tato konstrukce zdůrazňuje téma výpovědi. Jejím obecným významem je „pokud jde o vztah A k B, pak...“.

- 君子之於禮，敬而安之。 Jūnzǐ zhī yú lǐ, jìng ér ān zhī. = Pokud jde o vztah ušlechtilého muže k obřadům, váží si jich a nachází v nich uspokojení.
- 始吾於人也，聽其言而信其行。 Shǐ wú yú rén yě, tīng qí yán ér xìn qí xíng. = Zpočátku byl můj postoj k lidem takový, že jsem naslouchal tomu, co říkali, a věřil tomu, co dělali.

10.7 Splynutí předložky 於 yú s ukazovacím elementem

Za předložkou 於 yú nemůže následovat zájmeno 之 zhī. Kombinace 於之 zhī yú je vždy stažena do jednoho slova 焉 yān (význam je totožný s 於之 zhī yú a může nést všechny možné významy této kombinace). Ve slově 焉 yān může být stažen i jiný ukazovací element, např. 是 shì nebo 此 cǐ.

- 罪莫大焉。 Zuì mò dà yān. = Žádné provinění není větší než toto.

Kombinace slov 之於 zhī yú se rovněž většinou stahuje do jednoho slova, kterým je 諸 zhū. Neplatí to u konstrukce A 之於 B vyložené v předchozím paragrafu.

- 及諸河。 Jí zhū hé. = Dostihl je u [Žluté] řeky.

Pozn.: Staženou formou 諸 zhū se rovněž vyjadřuje zájmeno 之 zhī následované koncovou tázací částicí 乎 hū.

¹¹ Nikitina 2005, 44-46; Pulleyblank 1995, 56.

11. Předložka 以 yǐ¹²

Jako sloveso má 以 yǐ význam „použít něco, manipulovat s něčím, využít něco“. 我辭禮矣。彼則以之。 *Wǒ cí lǐ yǐ. Bǐ zé yǐ zhī.* = „Já jsem tento obřad odmítl; to druzí jej použili.“

Od toho se odvíjí význam 以 yǐ jako předložky: Předmět uvedený předložkou 以 yǐ může mít význam: nástroje děje (instrumentální předmět), „doprovodného faktoru“ děje (vyjadřuje věc, kterou má u sebe podmět v okamžiku uskutečnění děje), příčiny nebo východiska děje (to, kvůli čemu, nebo na základě čeho dochází k ději vyjádřenému přísudkem) a věci, která se sděluje, předává, nebo přemísťuje. Předmět uvedený předložkou 以 yǐ může stát jak před slovesem, tak za slovesem.

11.1 Instrumentální předmět

V tomto případě předložka 以 yǐ uvádí nástroj děje:

- 殺人以槌。 *Shā rén yǐ tǐng.* = Zabil člověka holí.
- 人主以一國目視，以一國耳聽。 *Rén zhǔ yǐ yī guó mù shì, yǐ yī guó ěr tīng.* = Vládce se dívá očima celé země a poslouchá ušima celé země.

11.2 Předmět s významem „doprovodného faktoru děje“

Předmět uvozený předložkou 以 yǐ vyjadřuje věc, která se účastní děje, avšak není jeho nástrojem (jako v případech uvedených v předcházejícím paragrafu):

- 以戈逐之。 *Yǐ gē zhú zhī.* = Pronásledoval ho s halapartnou.
- 以百里之地為天子。 *Yǐ bǎi lǐ zhī dì wéi tiānzǐ.* = Stal se Synem Nebes se stovkou *li* půdy.

11.3 Předmět s významem příčiny či východiska děje nebo soudu

V následujících příkladech uvádí předložka 以 yǐ předmět s významem příčiny či východiska děje nebo soudu:

¹² Nikitina 2005, 22-29; Pulleyblank 1995, 47-50, .

- 以王命討之。 Yǐ wáng mìng tǎo zhī. = Potrestali je z králova příkazu.
- 子以之死。 Zǐ yǐ zhī sǐ. = Syn kvůli ní zemřel.
- 以位則子君也，我臣也。 Yǐ wèi zé zǐ jūn yě, wǒ chén yě. = Na základě postavení jste Vy vládcem a já služebníkem.
- 斧斤以時入山林 [...] Fǔ jīn yǐ shí rù shān lín, [...] = Pokud sekery pronikají do hor a lesů dle období roku, [...]

11.4 Předmět uvedený předložkou 以 yǐ v konstrukcích se dvěma předměty

Tyto případy byly probrány výše. {→ 6} Rovněž v těchto případech (podobně jako v případech uvedených výše {→ 11.1, 11.2}) se něčím manipuluje (přemísťuje, sděluje, bere či dává). Nemusí to být na první pohled zjevné tam, kde „sdělování“ překládáme do češtiny pomocí předložky „o“: 以情告女。 Yǐ qíng gào nǚ. = „O svých citech pověděl dívce.“ I tady jde ale v podstatě o manipulaci informací.

11.5 以 yǐ jako spojka „aby“¹³

Slovo 以 yǐ se rovněž často vyskytuje v konstrukcích, které do češtiny překládáme vedlejší větou účelovou se spojkou „aby“:

- 彼將用之以伐我。 Bǐ jiāng yòng zhī yǐ fá wǒ. = Druzí to použijí, aby na mě zaútočili.
- 君子學以致其道。 Jūnzǐ xué yǐ zhì qí dào. = Ušlechtilý muž studuje, aby dosáhl pravé cesty.

Slovo 以 yǐ ve významu spojky „aby“ vystupuje rovněž ve větách s modálními příslovci: {→ 5.3}

- 吾力足以舉百鈞。 Wú lì zú yǐ jǔ bǎi jūn. = Má síla stačí k tomu, abych uzvedl 100 junů.

¹³ Výklad konstrukcí se slovem 以 yǐ překládaných účelovou vedlejší větou se může lišit. Srov. Pulleyblank 1995, 42-44, 48-50.

- 人皆可以為堯舜。 Rén jiē kě yǐ wéi Yáo Shùn. = Lidé se všichni mohou stát Yaoem nebo Shunem. (Doslova: Pokud jde o lidi, ve všech případech je možné, aby se stali Yaoem a Shunem.)

V řadě případů je sporné, zda slovo 以 yǐ chápat jako spojku, nebo předložku (s vynechaným předmětem 之 zhī):

- 故先以其女妻胡君以娛其意。 Gù xiān yǐ qí nǚ qì hú jūn yǐ yú qí yì. = Proto nejprve provdal svou dceru za vládce státu Hu, aby oblažil jeho mysl.

Případně: Proto nejprve provdal svou dceru za vládce státu Hu, a tím oblažil jeho mysl. (za 以 yǐ vynechaný předmět 之 zhī)

- 夫子溫良恭儉讓以得之。 Fūzǐ wēn liáng gōng jiǎn ràng yǐ dé zhī. = Mistr byl mírný, přátelský, uctivý, skromný a ústupný, a tím toho dosáhl. (za 以 yǐ vynechaný předmět 之 zhī)

Případně: Mistr byl mírný, přátelský, uctivý, skromný a ústupný, aby toho dosáhl.

Předložka 以 yǐ tvoří několik dalších velmi častých konstrukcí, které budou podrobně probrány níže: 有以 yǒu yǐ / 無以 wú yǐ {→ 17.5}; 所以 suǒ yǐ {→ 19.3}; 以...為... yǐ...wéi... {→ 18}

12. Další časté předložky¹⁴

12.1 Předmět uvedený předložkou 為 wèi (osoba, v jejíž prospěch se koná děj)

Předmět s významem osoby, v jejíž prospěch se koná děj, je uváděn předložkou 為 wèi a klade se před přísudek.

Předložka 為 wèi ve slovesném významu znamená „být na straně koho, podporovat koho“.

- 齊桓公為大臣具酒。 Qí Huán gōng wèi dà chén jù jiǔ. = Vévoda Huan z Qi pro velmože přichystal víno.
- 冉子為其母請粟。 Rǎnzǐ wèi qí mǔ qǐng sù. = Ranzi požádal o proso pro svou matku.

¹⁴ Nikitina 2005, 7-8, 27-28; Pulleyblank 1995, 51-53.

12.2 Předmět uvedený předložkou 自 zì, 從 cóng nebo 由 yóu (počáteční bod pohybu nebo děje)

Rovněž tyto tři předložky mají vedle předložkového také slovesný význam: 自 zì = „přijít z“; 從 cóng = „následovat, jít spolu s“; 由 yóu = „jít podél, podle, po“. Jako předložky mají všechna tři význam „z, od“ v místním i časovém smyslu. Předmět uvedený těmito předložkami se klade před přísudek a může u sebe mít lokativní záložku.

- 自楚之齊。Zì Chǔ zhī Qí. = Ze státu Chu šel do státu Qi.
- 吳王從臺上觀。Wú wáng cóng tái shàng guān. = Král státu Wu [to] pozoroval z terasy.
- 施施從外來。Shīshī cóng wài lái. = Zvesela přišel zvenčí.
- 由湯至於武丁 [...]。Yóu Tāng zhì yú Wǔ Dīng ... = Od Tanga až po Wu Dinga...

Předložka 由 yóu má rovněž význam „na základě čeho, podle čeho“:

- 王由足用為善。Wáng yóu zú yòng wéi shàn. = Král považuje věci za dobré podle toho, zda stojí za to je použít.

12.3 Vynechání předmětu předložky

Předmět předložky, který je kontextuálně zřejmý, se často vynechává (vynechána jsou zpravidla osobní a ukazovací zájmena). Vynechání předmětu předložky je možné pouze v pozici před slovesem. Nejběžnější je u předložek 與 yǔ, 以 yǐ a 為 wéi. Patrně nejběžnější je vynechání předmětu 之 zhī za předložkou 以 yǐ. Tento případ byl již zmíněn výše. {→ 11.5}

- 將以攻宋。Jiāng yǐ gōng Sòng. = Chtěl pomoci [něho] zaútočit na stát Song.
- 雖有管晏，不能為謀。Suī yǒu Guǎn Yàn, bù néng wéi móu. = I kdyby tu byli Guan Zhong a Yan Ying, nemohli by pro [vás] nic vymyslet.

13. Inverze předmětu před sloveso nebo předložku¹⁵

¹⁵ Nikitina 2005, 9-10.

Standardní pozicí předmětu v klasické čínštině je pozice za slovesem nebo předložkou, která ho řídí. V řadě případů se však předmět přesouvá (invertuje) před řídící sloveso nebo předložku.

Zájmena 相 *xiāng* (= „navzájem“) a zvrtné zájmeno 自 *zì* (= „sebe“) stojí vždy před slovesem nebo předložkou. Totéž platí pro zájmeno 所 *suǒ*, které tvoří zvláštní konstrukce, které budou probrány níže. {→ 19.3}

- 上下相怨。Shàng xià xiāng yuàn. = Ti nahoře a ti dole vůči sobě navzájem pociťují zášť.
- 子自愛,不愛父。Zǐ zì ài, bú ài fù. = Pokud syn miluje sám sebe, nemiluje otce.

Další dva případy, kdy dochází k inverzi předmětu před sloveso nebo předložku, budou probrány níže. Jedná se věty se zápornou (pokud je předmětem zájmeno) {→15.1} a věty tázací {→14.1}.

14. Tázací věty¹⁶

Tázací věty se tvoří dvěma základními způsoby: pomocí tázacích slov a pomocí koncových částic. V tomto oddíle uvádíme přehled nejběžnějších tázacích slov a způsobů jejich použití.

14.1 Inverze předmětu ve větách s tázacím slovem

O inverzi předmětu obecně bylo pojednáno v předchozím oddíle. {→ 13} K tomuto jevu dochází u tázacích slov, pokud zastupují předmět věty (jedná se o otázku na předmětu). V takových případech (až na výjimky) stojí tázací slovo před slovesem (předložkou).

Oznamovací věta: 王伐京。Wáng fá jīng. = Král zaútočil na hlavní město.

Tázací věta: 王何伐? Wáng hé fá? = Na co král zaútočil?

14.2 誰 *shuí*

Význam „kdo?“. Může stát v podmětu i předmětu. Pokud stojí v předmětu, klade se před sloveso (nebo předložku), s výjimkou slovesa 為 *wéi*. Pokud stojí v přívlastku („čí?“), zpravidla po něm následuje atributivní 之 *zhī*. Pokud stojí v přívlastku bez 之 *zhī*, překládáme jako „který?“

¹⁶ Nikitina 2005, 9-10; Pulleyblank 1995, 91-97.

- 子為誰? Zǐ wéi shuí? = Kdo jste?
- 子誰與? Zǐ shuí yǔ? = Ke kome se přidáte?
- 王誰與為善? Wáng shuí yǔ wéi shàn? = Spolu s kým bude král konat dobro?
- 是誰之過與? Shì shuí zhī guò yǔ? = Čí je to chyba?

14.3 孰 shú

Tázací slovo 孰 shú vždy zastupuje podmět (jedná se o otázku na podmět). Zpravidla odkazuje k osobě („kdo?“), může však odkazovat i k věcem („co?“) Typicky je užito ve větách, kdy jde o výběr z (často kontextuálně) určené množiny („který?“)

- 吾子與子路孰賢? Wú zǐ yǔ Zǐlù shú xián? = Kdo je lepší, Vy, můj pane, nebo Zilu?
- 獨樂樂, 與人樂樂, 孰樂? Dú lè yuè, yǔ rén lè yuè, shú lè? = Co je lepší, radovat se z hudby sám, nebo spolu s druhými?

14.4 何 hé

何 hé je nejběžnější tázací slovo, které má značně univerzální význam (proč?, jak?, kde?, co?, jaký?). Nikdy nezastupuje podmět; zastupuje předmět (jedná se o otázku na předmět) nebo přívlastek určující předmět („jaký?“), nebo jde o otázku na důvod či příčinu děje („proč?“) Může dále tvořit přísudkovou část jmenné věty (... 何也 hé yě? = „proč je tomu tak?“ „co je to?“)

Podobně jako 誰 shuí je kladeno ve větách se sponou 為 wéi až za sloveso. Též ve spojení s předložkou 於 yú (于 yú) se klade až za ni.

- 贈者, 何也? Fèng zhě, hé yě? = Co znamená „feng“?
- 牛何之。Niú hé zhī? = Kam jde ta kráva?
- 何以知之? Hé yǐ zhī zhī? = Jak to víte?

- 何莫由斯道也？ Hé mò yóu sī dào yě? = Proč nikdo nesleduje tuto cestu?

Velice častým spojením, které tvoří tázací slovo 何 hé, je ..., 何如 hé rú? (= „Jaké je ...?“, „Jak se to má s ...?“) – význam obdobný modernímu čínskému 怎么样 zěnmeyàng?

- 此言何如？ Cǐ yán hé rú? = Co si myslíte o tomto tvrzení? (Jak se to má s tímto tvrzením?)

Pozn.: Běžně se vyskytuje varianta 何如 (předmět invertován před sloveso) i 如何 (bez inverze). Význam je totožný. Toto kolísání je dáno tím, že 如 je slovesná spona, podobně jako 為 wéi.

Pokud je tázací slovo 何 hé v přívlastku, který určuje předmět, klade se celý předmět i s přívlastkem před sloveso, před které se navíc vloží 之 zhī:

- 王何卿之問也？ Wáng hé qīng zhī wèn yě? = Na jaké hodnostáře se král ptá?

Srov.: 王問卿。 = Král se zeptal na hodnostáře.

- 宋何罪之有？ Sòng hé zuì zhī yǒu? = Jaká jsou provinění státu Song?

Existuje řada dalších méně frekventovaných tázacích slov, jejichž užití je v zásadě obdobné jako u 何 hé: 奚 xī, 胡 hú, 曷 hé.

14.5 焉 yān, 安 ān, 惡 wū, 惡乎 wūhū/hú

Uvedená tázací slova mají základní význam otázky na místo („kde“) Velmi často tento význam nabývá zvolacího charakteru – „kdeže!“, „jak by!“

- 子將安之？ Zǐ jiāng ān zhī? = Kam se chystáš jít?
- 爾焉能浼我哉！ Ěr yān néng měi wǒ zāi! = Jak bys mě mohl znečistit!

15. Zápornky¹⁷

¹⁷ Nikitina 2005, 9; Pulleyblank 1995, 103-111.

Výše již byly probrány dvě běžné záporky. Základní (a nejčastější) záporkou, negující věty se slovesným přísudkem, je 不 *bù*. {→ 4} Ve jmenných větách se zápor tvoří pomocí záporky 非 *fēi*. {→ 2} V tomto oddíle uvádíme přehled nejběžnějších záporok a způsobů jejich použití.

15.1 Inverze předmětu v záporných větách

K předsunutí předmětu před sloveso dochází v záporných větách tehdy, když je předmětem osobní nebo ukazovací zájmeno nebo zvrátané zájmeno 己 *jǐ* (= „sebe“).

- 燕王不我信。Yān wáng bù wǒ xìn. = Král z Yan mi nevěří.

Ke specifickému jevu dochází tehdy, když je věta negována záporkou 不 *bù* a v předmětu je ukazovací zájmeno 之 *zhī*. V takovém případě by po záporce měl následovat předmět (不之 *bù zhī*), avšak tato kombinace dvou slov je stažena do jednoho slova – záporky 弗 *fú*.

- 得之則生，弗得則死。Dé zhī zé shēng, bù dé zé sǐ. = Pokud to získá, bude žít, pokud to nezíská, zemře.

15.2 Záporka 未 *wèi*

Tato záporka vyjadřuje fakt, že daná situace ještě (nikdy) nenastala:

- 未能事人，焉能事鬼？Wèi néng shì rén, yān néng shì guǐ? = Ještě nedovedeš sloužit lidem, jak bys mohl sloužit duchům?

15.3 Záporky 無 *wú*, 毋 *wú*

Tyto záporky mají význam zákazu a absence dané činnosti (ve druhém případě mohou být též psány 无 *wú* nebo 亡 *wú*).

- 雞豚狗彘之畜，無失其時。Jī tún gǒu zhì zhī xù, wú shī qí shí. = Při chovu drůbeže, selat, psů a vepřů nepropásni správnou dobu.

毒而無怒，怨而無言。Dú ér wú nù, yuàn ér wú yán. = I když utrpí křivdu, je bez hněvu, i když pocítí zášť, nic neřekne.

Absence může mít i časový význam („nikdy“):

- 國無常強，無常弱。 Guó wú cháng qiáng, wú cháng ruō. = Státy nejsou nikdy trvale silné ani trvale slabé.

Význam „absence“ u těchto záporok úzce souvisí se slovesným významem slova 無 *wú* (= „nemít“) {→17}

15.4 Záporka 勿 *wù*

Tato záporka má rovněž význam zákazu, často s konotací „vyhnout se něčemu“. Může zahrnovat invertovaný předmět 之 *zhī* podobně jako záporka 弗 *fú*. {→15.1}

- 勿輕勿重。 Wù qīng wù zhòng. = Neber *to* na lehkou váhu ani *to* nezveličuj.

Záporka 勿 *wù* vystupuje často v konstrukcích, které nelze do češtiny přeložit zakazovací větou (v obdobných konstrukcích může vystupovat i záporka 無 *wú*). Pravidlem je to v konstrukcích s kauzativním, přacíím, prohibitivním apod. slovesem.

- 願王勿易之也。 Yuàn wáng wù yì zhī yě. = Doufám, králi, že to nebudete brát na lehkou váhu.
- 請勿施於天下，獨施之於吾國。 Qǐng wù shī yú tiān xià, dú shī zhī yú wú guó. = Proším, abyste to neaplikoval na podnebesí, ale pouze na náš stát.
- 人皆有之。賢者能勿喪耳。 Rén jiē yǒu zhī. Xián zhě néng wù sàng zhī. = Všichni lidé to mají. Moudří jsou pouze schopni to neztratit. (tj. vyhnout se ztrátě)

15.5 Záporné zájmeno 莫 *mò*

Významem tohoto zájmena je „nikdo“, „nic“. Může mu předcházet tematický podmět. Často vystupuje ve srovnávacích konstrukcích {→10.4}.

- (天下)莫之能傷。 Tiān xià mò zhī néng shāng. = (Na celém světě) nikdo ho není schopen zranit.

16. Předmět s významem délky trvání děje nebo stavu¹⁸

¹⁸ Nikitina 2005, 28.

Předmět s významem délky trvání se klade na konec věty za všechny ostatní předměty. V záporných větách může stát i na začátku celé věty.

- 秦康公築臺三年。Qín Kàng gōng zhù tái sān nián. = Vévoda Kang ze státu Qin stavěl terasu tři roky.
- 遂許齋五日。Suì xǔ zhāi wǔ rì. = Poté souhlasil, že se bude postit pět dní.
- 七日七夜不絕其聲。Qī rì qī yè bù jué qí shēng. = Po sedm dní a sedm nocí nepřerušil svůj křik.

17. Slovesa 有 yǒu a 無 wú¹⁹

17.1 有 yǒu a 無 wú ve významu „mít“ / „nemít“

Pokud se tato slovesa pojí s podmětem s významem osoby, mají význam „mít“ / „nemít“.

- 景公有馬。Jǐng gōng yǒu mǎ. = Vévoda Jing měl koně.
- 人無毛羽。Rén wú máo yǔ. = Člověk nemá srst ani peří.

17.2 有 yǒu a 無 wú v konstrukci místní určení – přísudek - předmět

Dalším významem slov 有 yǒu a 無 wú je „být zde“, být přítomen“ a „nebýt zde“, „nebýt přítomen“. Slovesu ve větě může předcházet tematický podmět s významem místa, za kterým často následuje lokativní záložka.

- 園中有樹，其上有蟬。Yuán zhōng yǒu shù, qí shàng yǒu chán. = V zahradě je strom a na něm je cikáda.
- 庫無甲兵。Kù wú jiǎ bīng. = Ve zbrojnici nebyla výzbroj (dosl. „brnění a zbraně“).

Zvláštního významu nabývá konstrukce s druhým předmětem vyjádřeným výrazem 於此 yú cǐ:

¹⁹ Nikitina 2005, 60-66; Pulleyblank 1995, 30-31.

- 今有璞玉於此。Jīn yǒu pú yù yú cǐ. = Řekněme, že by tu byl surový nefrit.

Za předmětem slovesa 有 *yǒu* nebo 無 *wú* může stát další sloveso:

- 爾有母遺。Ěr yǒu mǔ wèi. = Ty máš matku, které [to] můžeš dát.

17.3 有 *yǒu* a 無 *wú* v konstrukci, kdy za slovesem následuje podstatné jméno a další sloveso

Tato konstrukce je běžná i v moderní čínštině: 外面有人卖冰淇淋。Wàimiàn yǒu rén mài bīngqílín. = „Venku někdo prodává zmrzlinu.“ V klasické čínštině se tvoří obdobným způsobem.

- 有一臣常在前。Yǒu yī chén cháng zài qián. = Jeden ministr byl stále vpředu.
- 秋七月有神降于莘。Qiū qī yuè yǒu shén jiàng yú Shēn. = Na podzim v sedmém měsíci roku se v Shen zjevilo božstvo.

Někdy konstrukce tohoto typu překládáme do češtiny výrazem „stává se“:

- 有人自天降。Yǒu rén zì tiān jiàng. = Stává se, že z Nebes sestoupí člověk.

Varianta této konstrukce:

- 臣弑其君者有之。Chén shì qí jūn zhě yǒu zhī. = To, že poddaný zavraždí svého vládce, se stává.

17.4 Konstrukce 有 *yǒu* / 無 *wú* 者 *zhě*

Tato konstrukce velice často uvádí krátký ucelený narativ. Obecným významem této konstrukce je „v určitém místě nebo množině lidí byl někdo, kdo udělal to a to“.

Komplexní výklad důležitého zájmena 者 *zhě* viz dále. {→ 19.2}

- 楚人有涉江者。Sǒng rén yǒu shè jiāng zhě. = Mezi lidmi ze státu Song byl někdo, kdo se chtěl přepravit přes řeku.
- 仲尼之徒無道桓文之事者。Zhòngní zhī tú wú dào Huán Wén zhī shì zhě. = Mezi žáky Konfucia nebyl nikdo, kdo by mluvil o záležitostech vévodů Huana a Wena.

17.5 Vazba 無以 wú yǐ / 有以 yǒu yǐ

V této vazbě vystupuje sloveso 無 wú (nebo 有 yǒu) ve významu „(ne)mít“ či „(ne)být přítomen“. Přesný význam konstrukce závisí na významu předložky 以 yǐ: „(ne)mít čím“, „(ne)mít s čím“, (ne)mít proč“, „(ne)mít jak“ ad.

- 上無以勸民，則令不行矣。 Shàng wú yǐ quàn mín, zé lìng bù xíng yǐ. = Pokud vládce nemá jak povzbudit lid, pak jeho rozkazy nebudou vykonávány.
- 故善無以為也。 Gù shàn wú yǐ wéi yě. = Proto dobro není jak vykonat.
- 亦將有以利吾國乎。 Yì jiāng yǒu yǐ lì wú guó hū? = Určitě budete mít čím prospět mé zemi!

18. Konstrukce se slovesem 為 wéi²⁰

Sloveso 為 wéi vytváří celou řadu konstrukcí, z nichž některé byly již probrány výše. {→ 3.1, 5.4, 7.1} V této lekci je pozornost věnována velmi časté konstrukci 以 yǐ... 為 wéi... a různým významům, v nichž sloveso 為 wéi v této konstrukci vystupuje.

18.1 Dělat (něco), vyrábět (něco), vytvářet (něco):

Základním významem slovesa 為 wéi je „dělat, vytvářet, vyrábět“:

- 臣為削。 Chén wéi xuē. = Já vyrábím rydla.
- 文王以民力為臺為沼。 Wénwáng yǐ mín lì wéi tái wéi zhǎo. = Král Wen pomocí sil lidu postavil terasu a jezero.
- 上樂以刑殺為威。 Shàng lè yǐ xíng shā wéi wēi. = Ti nahoře nacházejí potěšení v tom, že si zjednávají autoritu pomocí trestů a zabíjení.

18.2 Být (někým), stát se (někým):

²⁰ Nikitina 2005, 52-55; Pulleyblank 1995, 49.

Varianta této konstrukce byla popsána výše, {→ 7.1} kde šlo o specifický případ konstrukce se dvěma slovesy, z nichž prvním je sloveso nazývání nebo proměňování a druhým je sloveso 為 wéi. (Nazvat koho jakým, učinit koho kým/čím.) Sloveso 為 wéi ve významu „stát se někým“ nebo „učinit kým/čím“ však vystupuje rovněž v konstrukcích s jedním slovesem a v konstrukcích s předložkou 以 yǐ:

- 堯為天子。Yáo wéi tiānzǐ. = Yao byl/stal se Synem Nebes.
- 以一軍為晉侯。Yī yī jūn wéi Jìn hóu. = Stát se vládcem Jin s jedinou armádou.
- 吾以子為將。Wú yǐ zǐ wéi jiàng. = Učiním Vás generálem.
- 臣不敢以死為戲。Chén bù gǎn yǐ sǐ wéi xì. = Netroufám si brát smrt jako hru.

18.3 Považovat koho za jakého:

V tomto významu vystupuje sloveso 為 wéi výhradně spolu s předložkou 以 yǐ.

- 吾以子為鬼。Wú yǐ zǐ wéi guǐ. = Považoval jsem Vás za ducha.
- 以臣為愚。Yǐ chén wéi yú. = Považoval mě za hloupého.
- 臣以計為無便於此。Chén yǐ jì wéi wú biàn yú cǐ. = Domnívám se, že není vhodnějšího plánu než tento.

Předmět slovesa 為 wéi ve významu „považovat koho za jakého“ může být vyjádřen i slovesnou konstrukcí:

- 以馬為不進。Yǐ mǎ wéi bù jìn. = Stěžovat si, že kůň nejde.
- 是以汝為可教。Shì yǐ rǔ wéi kě jiào. = Zpočátku jsem tě považoval za vzdělatelného.

Pozn. 1: Počínaje zhruba dobou konce období Válčících států se výraz 以為 lexikalizuje – objevuje se jako dvouslabičné sloveso s významem „domnívat se, že“, aniž by však vazba 以... 為... přestala být užívána.

→ 臣以為計無便於此。 = Domnívám se, že není vhodnějšího plánu než tento.

Pozn. 2: Vazba 以為 se však ve starověkých textech objevuje velmi často a v drtivé většině případů jde o případ nevyjádřeného předmětu předložky 以, je-li jím osobní nebo ukazovací zájmeno. {→12.3}

→ 事君盡禮, 人以為諂也。 Shì jūn jìn lǐ, rén yǐ wéi chǎn yě. = Pokud někdo slouží vládci s krajní obřadností, lidé se budou domnívat, že se vlichocuje.

19. Složené konstrukce²¹

Jmenné elementy konstrukcí (podměty, předměty, přívlastky, jmenné části přísudku) mohou být vyjádřeny slovesnou (nebo jinou predikativní) vazbou. Takovým konstrukcím říkáme složené a do češtiny je nejčastěji přeložíme vedlejší větou.

19.1 Složené konstrukce tvořené pomocí částice 之 zhī

Tento typ složené konstrukce se formálně tvoří vložením 之 zhī mezi podmět a přísudek závislé predikativní vazby:

- 吾見師之出。 Wú jiàn shī zhī chū. = Viděl jsem, jak armáda vyšla.
- 故王之不王, 不為也, 非不能也。 Gù wáng zhī bù wáng, bù wéi yě, fēi bù néng yě. = Proto to, že král nepanuje jako pravý král, je dáno tím, že to nedělá, nikoliv že toho není schopen.

Částice 之 zhī se vynechává za osobními zájmeny a za přívlastňovacím zájmenem 3. osoby 其 qí (其來 qí lái = „to, že přišel“).

- 何由知吾可也。 Hé yóu zhī wú kě yě? = Na základě čeho víte, že mohu?
- 吾見其出。 Wú jiàn qí chū. = Viděl jsem, jak vyšla.

19.2 Složené konstrukce se zájmenem 者 zhě

²¹ Nikitina 2005, 31-39, 40-44; Pulleyblank 1995, 62-68.

Zájmeno 者 *zhě* typicky nahrazuje podmět slovesné konstrukce a tvoří tento typ závislé konstrukce: 來者 *lái zhě* = „ten, kdo přišel“. Taková závislá konstrukce může vystupovat jako kterýkoliv jmenný větný člen (podmět, předmět, přívlastek):

- 坐者皆喜。 *Zuò zhě jiē xǐ*. = Ti, kdo [tam] seděli, se všichni zaradovali.
- 殺無罪者。 *Shā wú zuì zhě*. = Zabil, toho, kdo byl bez viny.
- 與知之者謀。 *Yǔ zhī zhī zhě móu*. = Poradil se s těmi, kdo se v tom vyznají.
- 聞為有道者妻子皆得逸樂。 *Wén wéi yǒu dào zhě qī zǐ jiē dé yì lè*. = Slyšel jsem, že ženy a děti těch, kdo se řídí správnou cestou, dojdou všechny pokoje a radosti.

Závislá konstrukce s 者 *zhě* může být modifikována další jmenným větným členem, který jí předchází: 王之殺人者 *wáng zhī shā rén zhě* = „ti z králů, kteří zabíjejí lidi“.

- 鳥獸之害人者消。 *Niǎo shòu zhī shā rén zhě xiāo*. = Ptáci a zvěř, kteří zraňují lidi, zmizeli.

Další běžnou funkcí slova 者 *zhě* je zdůraznění (ukazatel) tématického podmětu věty:

- 三家者以雍徹。 *Sān jiā zhě yǐ Yōng chè*. = Příslušníci Tří rodů [ve státu Lu] užívají ódu Yong při ceremoniálním odstraňování obětních nádob.
- 飛徐者故瘡痛也。 *Fēi xú zhě gù chuāng tòng yě*. = To, že letěla pomalu, bylo proto, že ji bolelo staré zranění.
- 天下者無常亂無常治。 *Tiānxià zhě wú cháng luàn, wú cháng zhì*. = Svět není nikdy trvale v chaosu ani není nikdy trvale řádně uspořádán.

Pozn.: Funkce slova 者 zhě coby ukazatelu hranice mezi podmětovou a přísudkovou částí jmenné věty byla probrána výše. {→ 2.5}

19.3 Složené konstrukce se zájmenem 所 *suǒ*

Vztažné zájmeno 所 *suǒ* (v pozici před slovesem) nahrazuje předmět slovesné konstrukce a tvoří tento typ závislé konstrukce: 吾所殺 *wú suǒ shā* = „ten, koho jsem zabil“.

Pozn.: srov. 殺之者 shā zhī zhě = „ten, kdo ho zabil“. Zdrojovou konstrukcí obou uvedených závislých konstrukcí je: 吾殺之。 *Wú shā zhī.* = „Zabil jsem ho.“ V první konstrukci zájmeno 所 *suǒ* zastupuje **předmět** zdrojové konstrukce. Ve druhé zájmeno 者 *zhě* zastupuje **podmět** zdrojové konstrukce.

Podobně jako v případě závislých konstrukcí se zájmenem 者 *zhě* i závislé konstrukce se 所 *suǒ* mohou vystupovat jako kterýkoliv jmenný větný člen (podmět, předmět, přívlástek):

- 先生所言國之大事也。 *Xiānshēng suǒ yán guó zhī dà shì yě.* = To, o čem učiteli hovoříte, je velká záležitost státu.
- 知人之所不知。 *Zhī rén zhī suǒ bù zhī.* = Věděl to, o čem ostatní nevěděli.
- 仲子所居之室也。 *Zhòngzǐ suǒ jū zhī shì yě.* = To je dům, ve kterém bydlí Zhongzi.

Zájmeno 所 *suǒ* může analogicky zastupovat předmět předložky:

- 此小國之所以事大國也。 *Cǐ xiǎo guó zhī suǒ yǐ shì dà guó yě.* = Toto je způsob, jak malý stát slouží velkému státu.
- 學者，所以求為君子也。 *Xué zhě, suǒ yǐ qiú wéi jūnzǐ yě.* = Studium je to, pomocí čeho se člověk snaží stát se ušlechtilým mužem.
- 君所與居，皆其所畏也。 *Jūn suǒ yǔ jū, jiē qí suǒ wèi yě.* = Ti, spolu s kterými vládce přebývá, jsou všichni těmi, kterých si váží.
- 此戰之所由克也。 *Cǐ zhàn zhě suǒ yóu kè yě.* = Toto je to, na základě čeho lze vyhrát bitvu.

19.4 Zdůrazňovací konstrukce se zájmeny 者 *zhě* a 所 *suǒ*²²

²² Nikitina 2005, 40-44.

Závislé konstrukce se zájmeny 者 *zhě* a 所 *suǒ* slouží často k fokalizaci výpovědi (zdůraznění určitého aspektu toho, o čem hovoříme). V tomto paragrafu uvádíme přehled zdůrazňovacích konstrukcí s těmito zájmeny.

Jak už bylo uvedeno, závislé konstrukce se zájmeny 者 *zhě* a 所 *suǒ* lze vždy odvodit od výchozí konstrukce typu podmět – přísudek – předmět:

Příklady:

- 宋人耨苗。Sòng rén yà miáo. = Člověk ze Song popotahoval výhonky.
 - 耨苗者，宋人也。 Ten, kdo popotahoval výhonky, byl člověk ze Song.
 - 宋人所耨，苗也。 To, co člověk ze Song popotahoval, byly výhonky.

- 王與諸侯攻秦。Wáng yǔ zhūhóu gōng Qín. = Král spolu s knížaty zaútočil na Qin.
 - 與諸侯攻秦者，王也。 Ten, kdo spolu s knížaty zaútočil na Qin, byl král.
 - 王與諸侯所攻，秦也。 Stát, na který král spolu s knížaty zaútočil, byl Qin.
 - 王所與攻秦，諸侯也。 Ti, spolu s kterými král zaútočil na Qin, byla knížata.

- 臣自楚歸秦。Chén zì Chǔ guī Qín. = Vrátil jsem se z Chu do Qin.
 - 自楚歸秦者，臣也。 Ten, kdo se z Chu vrátil do Qin, jsem byl já.
 - 臣自楚所歸，秦也。 Místo, kam jsem se vrátil z Chu, bylo Qin.
 - 臣所自歸秦，楚也。 Místo, odkud jsem se vrátil do Qin, bylo Chu.

20. Běžné a zvláštní funkce slovních druhů²³

Slova v klasické čínštině vystupují zpravidla ve více funkcích analogických slovním druhům. Funkce slov se dále dělí na *běžné* a *zvláštní*. Rozdíl mezi běžnými a zvláštními funkcemi slov není zcela ostrý, vychází z frekvence, s jakou slova v různých funkcích vystupují, ale rovněž z analogie s jinými jazyky, např. s češtinou. Tam, kde se v čínské větě objevuje slovo ve zvláštní funkci, by v češtině nejspíše bylo odvozené slovo jiného slovního druhu. Jakkoliv rozlišení na běžné a zvláštní funkce slov není zcela exaktní, je vhodné s ním pracovat při výuce/studiu klasické čínštiny, neboť pomáhá strukturovat jinak často značnou syntaktickou flexibilitu slov v klasické čínštině.

Slova, která mají (až na výjimky) *pouze běžné funkce*, jsou: předložky, spojky, příslovce (adverbia), částice a zájmena. Jejich běžnými funkcemi jsou:

Předložky – uvádějí předměty

Spojky – určují vztahy mezi konstrukcemi

Příslovce – vystupují pouze jako určení k přísudku

Částice – (nejčastěji) se vztahují k větné konstrukci jako celku

Zájmena – vystupují pouze jako jmenné větné členy

Slova, která mají *běžné i zvláštní funkce*, jsou: podstatná jména (substantiva), adjektiva, slovesa, číslovky a lokativy.

20.1 Podstatná jména:

Běžné funkce:

A) jmenný větný člen (tj. podmět, předmět, jmenná část přísudku ve jmenných větách)

B) přívlastek k jmennému větnému členu

Zvláštní funkce:

A) přísudek bez předmětu nebo s předmětem

B) určení k přísudku

Běžné funkce jsou intuitivně srozumitelné, neboť převážně odpovídají funkcím substantiv v češtině (pouze přívlastek shodný je v češtině zpravidla vyjádřen adjektivem odvozeným od příslušného substantiva, např.: král → královský, králův). K zvláštním funkcím uvádíme následující příklady:

ad A): Podstatná jména mohou mít funkci přísudku v různých významech, přičemž tento význam je zpravidla odvozen od nejnápadnějšího funkčního rysu věci označované původním podstatným jménem (např. nástroj → použít nástroj; role, titul → mít roli, zastávat funkci; oblečení → obléci si apod.)

²³ Nikitina 2005, 4-5.

● 我以宜陽餌王。Wǒ yǐ Yíyáng bǎi wáng. = *Nalákal* jsem krále na Yiyanga. (Použil jsem Yiyanga jako návnadu na krále.)

● 童子不裘不帛不履絢。Tóngzǐ bù qiú bù bó bù jù qú. = Mladíci *nenosí kožešiny, hedvábí*, ani *ozdoby na střevících*.

Dále lze funkce podstatných jmen v přísudku rozlišit na funkci slovesnou a funkci adjektivní – podstatné jméno může mít význam od něj odvozené *činnosti*, nebo *vlastnosti*, *atributu*: např. „otec“ → 1) jednat s někým jako s otcem; 2) mít atributy otce, „být otcovský“).

● 爾欲吳王我乎? Ěr yù Wú wáng wǒ hū? = Chcete mi udělat to, co udělali králi státu Wu? (Doslova: „Chcete mě *král-Wuovat*?“)

● 為臣而君，亡之本也。Wéi chén ér jūn, wáng zhī běn yě. = Být ministrem a přitom *jednat jako vládce*, je kořenem zániku.

● 君君，臣臣，父父，子子。Jūn jūn, chén chén, fù fù, zǐ zǐ. = [At'] *je vládce vládce* (tj. má atributy vládce, chová se jako řádný vládce), ministr *ministrem*, otec *otcem* a syn *synem*.

ad B): Určení k přísudku (podstatné jméno stojí před slovesem a blíže ho určuje). Mezi určení k přísudku a přísudek může být vložena spojka 而 *ér*. V rámci této kategorie můžeme rozlišit několik nejdůležitějších případů:²⁴

1) Určení času. Tuto funkci podstatných jmen vnímáme intuitivně jako samozřejmou a mohli bychom ji kvalifikovat jako běžnou funkci podstatných jmen.²⁵ Podstatné jméno s významem časového určení běžně stojí před přísudkem a určuje ho z hlediska toho, kdy k danému ději došlo:

● 夜行而晝伏。Yè xíng ér zhòu fú. = *V noci* prchal a *ve dne* se skrýval.

2) Určení místa. Vyjadřuje nejčastěji místo (prostředí), v němž se děj odehrává:

● 太古之時穴居野處。Tài gǔ zhī shí xué jū yě chǔ. = V nejstarších dobách [lidé] bydleli *v jeskyních* a žili *v pustině*.

3) Nástroj, jímž je daný děj proveden:

²⁴ Toto rozlišení vychází z analýzy v: Zádrapa 2009, 212-223.

²⁵ Nikitina (2005, 4) určení času za běžnou funkci podstatných jmen považuje.

- 齊王大怒，車裂蘇秦於市。 Qí wáng dà nù, chē liè Sū Qín yú shì. = Král státu Qi se velmi rozhněval a [nechal] Su Qina roztrhat **vozy** na tržišti.

4) Určení vyjadřující přirovnání:

- 豕人立而啼。 Shǐ rén lì ér tí. = Kanec se postavil [na zadní] **jako člověk** a zanaříkal.

5) Bližší určení způsobu, jak se něco děje:

- 欲其子之齊語。 Yù qí zǐ zhī qí yǔ. = Přál si, aby jeho syn hovořil **qisky**.
- 好面譽人者，亦好背而毀之。 = Hào miàn yù rén zhě, yì hào bèi ér huǐ zhī. = Ti, kdo s oblibou **tváří v tvář** chválí druhé, rovněž je s oblibou **za zády** pomlouvají.

20.2 Adjektiva

Běžné funkce:

- Přívlastek ke jmennému větnému členu (大國 dà guó = velký stát)
- Přísudek bez předmětu (國大。 Guó dà. = Stát je velký.)
- Určení ke slovesnému přísudku – stává se příslovcem (王大怒。 Wáng dà nù. = Král se velmi rozhněval.)
- Přísudek ve srovnávací konstrukci (齊大於魯。 Qí dà yú Lǔ. = Stát Qi je větší než stát Lu.)

Pozn.: Některá přídavná jména běžně řídí bezpředložkový předmět. Patří mezi ně 同 tóng (= stejný); 異 yì (= odlišný); 多 duō (= mnohý); 少 shǎo (= nemnohý). (山多蟲螟。 Shān duō chóng míng. = V horách je spousta obtížného hmyzu. 臣主同欲而異使。 Chén zhǔ tóng yù ér yì shǐ. = Ministři a vládce mají shodné zájmy, ale odlišné úkoly.)

Zvláštní funkce:

- funkce jmenného větného členu (velký → výška, velikost)
- slovesné funkce – kauzativní (učinit koho jakým) a putativní (považovat koho za jakého) (大之 dà zhī = „učinit to velkým“ (zvětšit to) i „považovat to za velké“)

- 孔子登東山而小魯。 Kǒngzǐ dēng Dōngshān ér xiǎo Lǔ. = Konfucius vystoupil na Východní horu a **viděl, že Lu je malé** („posoudil Lu jako malé“).
- 匠人斲而小之。 Jiàng rén zhuó ér xiǎo zhī. = Tesař jej otesal, a tím **zmenšil**.

20.3 Slovesa

Běžné funkce:

Běžnou funkcí slovesa je funkce přísudku. Různá slovesa vystupují v konstrukcích bez předmětu (nepřechodná slovesa), s předmětem (přechodná slovesa) nebo tvoří konstrukce bez předmětu i s předmětem. Rozlišení mezi přechodnými a nepřechodnými slovesy je v klasické čínštině z různých důvodů velmi neostré, často lze mluvit spíše jen o pravděpodobnosti, s kterou sloveso vystupuje spíše v té než oné konstrukci.

Zvláštní funkce:

A) U některých sloves lze za zvláštní funkci považovat jejich kauzativní užití. Např. v běžné funkci konstrukce 去之 *qù zhī* znamená „odejít od něj“, ve zvláštní – kauzativní – funkci tatáž konstrukce znamená „vyhnat ho, propustit ho“ (tj. „způsobit, že odejde“, dosl. „odejít ho“).

B) Jmenný větný člen, typicky abstraktní podstatné jméno odvozené od slovesa. Např. od slovesa „konat“ (為 *wéi*) odvozené abstraktní podstatné jméno → „činnost“ (rovněž 為 *wéi*).

- 其為不得利。 Qí wéi bù dé lì. = Jeho **činnost** nepovede k prospěchu.
- 是亦走也。 Shì yì zǒu yě. = Toto je také **útěk**. (Toto je také „utéci“.)

20.4 Lokativy

Běžné funkce:

A) Přívlástek ke jmennému větnému členu (東門 *dōng mén* = východní brána)

B) Určení k přísudku (東徙 *dōng xǐ* = odstěhovat se na východ)

C) Jmenný větný člen (東有燕國 *dōng yǒu Yān guó* = na východě je stát Yan)

D) Záložka (山東 *shān dōng* = na východ od hor)

Zvláštní funkce:

Lokativy mají predikativní zvláštní funkce, ve kterých mohou vystupovat s předmětem i bez předmětu. Různé lokativy vystupují v různých zvláštních funkcích, z nichž nejrozšířenější je funkce slovesa ve významu „jít v daném směru“, příp. „být v dané pozici“ nebo „dostat se do dané pozice“:

- 立不中門。 Lì bù zhōng mén. = Když se postavil, **nebyl uprostřed** brány.
- 景公出獵，上山見虎，下澤見蛇。 Jǐng gōng chū liè, shàng shān jiàn hū, xià zé jiàn shé. = Když vévoda Jǐng vyšel na lov, **vystoupal** na hory a spatřil tam tygra, **sestoupil** do mokřin a spatřil tam hada.
- 秦師遂東。 Qín shī suì dōng. = Qinská armáda pak **zaměřila k východu**.

- 子畏於匡，顏淵後。 Zǐ wèi yú Kuāng, Yán Yuān hòu. = Když se mistr dostal do nebezpečí v Kuang, Yan Yuan **zůstal vzadu**.

Lokativy dále někdy vystupují v kauzativních a putativních funkcích:

- 峻法所以禁過外私也。 Jùn fǎ suǒ yǐ jìn guò wài sī yě. = Hřízu nahánějící zákony jsou tím, čím se zabraňuje přestupkům a **vyhání ven** sobeckost.
- 告令尹改乘轅而北之。 Gào lìng Sūn gǎi shèng guān ér běi zhī. = Nařídil [prvnímu ministru] Sunovi obrátit spřežení a **vést je k severu**.
- 是故聖人上德而下功。 Shì gù shèng rén shàng dé ér xià gōng. = Z toho důvodu světec **klade vysoko** ctnost a **nízko** zásluhy.